

Геновева ТИШЕВА

СЛУЧАЈ НА ПОЛОВА ДИСКРИМИНАЦИЈА ВО РАМКИ НА ЗАДОЛЖИТЕЛНОТО СОЦИЈАЛНО ОСИГУРУВАЊЕ ВО БУГАРИЈА

Принципот на еднаквост и недискриминација е водечкото начело на Европската унија и основен принцип прифатен во сите меѓународни договори за човекови права. Борбата против половата и родовата дискриминација го одбележа дваесеттиот, а продолжува и во дваесет и првиот век. Оваа борба не е лесна. Понекогаш, дискриминацијата на жените е прикриена, па потребно е внимателно испитување на долгите законски одредби коишто при првото читање се чинат неутрални и ја унапредуваат родовата и половата еднаквост.

Предмет на овој труд е токму еден таков пример. Трудот се осврнува на начинот на пресметување на пензиите во Бугарија, којшто самиот по себе е дискриминаторски кон жените. Со цел да недвосмислено да го докаже потврди ова тврдење, трудот најпрво ги претставува различните пензиски модели

Авторката е членка на Мрежата на правни експерти во полето на родовата еднаквост и извршна директорка на Бугарската фондација за родови истражувања

коишто постојат во разни земји, како и нивното значење за родовата еднаквост. Понатаму, детално го претставува пензискиот систем во Бугарија, продлабочувајќи ја дискусијата за тоа како правната рамка и нејзиното спроведување предизвикуваат нееднаквост врз основа на полот. Најпосле, трудот дава преглед на мерките преземени на национално и на ниво на Европската унија со цел да се поправи ваквата состојба.

Трудот во голема мера се темели на правна дискусија, односно на податоци добиени од законски документи. Притоа, вклучени се и бугарското и европското право. Опфатени се и материјали за природата и разните модели на пензискиот систем. Во голема мера се вклучени и искуствата на авторката, којашто лично учествувала во сите дејствија преземени во рамки на овој случај, особено во последниот дел од трудот.

1. Видови на пензиски модели и нивното значење за родовата еднаквост

Бугарија е една од земјите во Европа и Европската унија (ЕУ) каде што важи моделот на старосна пензија, различен од традиционалниот тристолбен пензиски модел (ТСМ) на постарите земји-членки на ЕУ. Традиционалниот ТСМ, уреден со европските директиви 79/7/ЕЕЗ и 2006/54/ЕК, е составен од задолжителен државен столб, задолжителен професионален столб и столб на доброволно осигурување. Земји со ваков пензиски систем се: Кипар, Данска, Финска, Франција, Грција, Луксембург, Малта, Норвешка, Португалија, Турција, Шведска, Ирска, Австрија, Холандија, Белгија, Обединетото Кралство, Лихтенштајн, Италија, Шпанја, Германија и Чешка.

Сепак, голем број на земји од Централна и Источна Европа (ЦИЕ) го избраа моделот за социјално осигурување на Светската банка (МСБ) наместо ТСМ. МСБ е составен од следните столбови: првиот столб е задолжителниот државен фонд, вториот столб се состои од приватно управувани задолжителни сметки, а третиот го сочинуваат дополнителни индивидуални и професионални приватно управувани пензиски сметки. Овој модел е воведен како резултат на најновите пензиски реформи. Земји со МСБ се Бугарија, Литванија, Естонија, Латвија, Словачка, Хрватска, Словенија, Полска, Унгарија (вториот столб е веќе укинат), Македонија и Романија.

Што се однесува до родовата еднаквост, не е важно кој систем е во сила. Она што е важно се одликите на разните шеми, задолжителните и професионалните, коишто постојат во одредена земја, а се користат

во ТСМ или МСБ. Овие одлики стануваат уште поважни во однос на работната поставеност на мажите и жените на пазарот на трудот и разликата во приходите меѓу нив, што понатаму се одразува на пензискиот систем.

Воведувањето на МСБ по падот на комунизмот се должеше на промената на парадигмата во многу земји во Централна и Источна Европа; процесот заврши на почетокот на дваесет и првиот век кога силната идеја за повторна распределба и егалитаријанскиот пристап во рамки на пензискиот систем се претворија во пензиска самогрижа преку приватно управувани пензиски фондови. Во текот на овој процес, првобитниот задолжителен систем генерално се претвори во тристолбен модел, но поинаков во споредба со веќе постојните модели во ЕУ. Притоа, иако секогаш кога се зборува за МСБ, вниманието се насочува кон земјите од ЦИЕ, треба да се нагласи дека согласно дефицицијата за овој пензиски систем, во оваа група на земји спаѓа и Island.

Денес, земјите со МСБ се соочуваат со слични демографски и структурни проблеми како и земјите со ТСМ, како што се старата популација, менување на моделот на семејството, намалување на стапката на фертилитет и финансиската одржливост. Притоа, покрај вообичаените и добро познати фактори, земјите треба да се справат и со актуелната финансиска криза. Оттука, станува јасно дека во ваква тешка економска ситуација, реформите за старосната пензија им даваат предност на финансиските аспекти во однос на родовата еднаквост, оставајќи ги жените во ранлива позиција затоа што тие се позависни од задолжителниот систем. Вообичаениот одговор на владите во поглед на одржувањето на финансискиот рамнотежа е редовното зголемување на возраста за пензионирање. Во земјите каде што функционира МСБ сè уште постои разлика во возраста за пензионирање на мажите и жените.

Специфичноста на МСБ се состои во неговиот втор столб. Тој има за цел да го надопопува или делумно да го заменува првиот столб, со што би се создале можности за зголемување на ваквиот соодност во корист на осигуреникот. Со вториот столб управуваат приватни осигурителни компании.

Учеството во столбовите може да биде или задолжително или доброволно во зависност од регулативата во конкретната земја. Притоа, за одредени групи на луѓе учеството е често само задолжително (на пример, оние коишто се на почетокот на кариерата), што се должи на периодот на транзиција во рамки на самите реформи. Условите под кои пензионерот стекнува право на користење на средствата од вториот столб се тесно поврзани со условите за првиот столб.

Условите под кои може да се воведат и управува со вториот столб се строго утврдени со закон. Главно и важно прашање при пресметувањето на пензиите е примената на актуарските фактори во врска со родот. Земјите со МСБ работат според голем број на табели за должината на животниот век; притоа, применетите фактори за животниот век се разликуваат не само меѓу земјите, туку и меѓу столбовите.

Во вториот столб за приватно управувани задолжителни пензиски сметки (второ ниво од првиот столб) се применуваат актуарски фактори во врска со полот, вклучително и при пресметувањето на износот на пензиите, кои земаат предвид различен животен век за жените. Притоа, примената на овие актуарски фактори зависи и од тоа дали приватно управуваните и државно финансираните задолжителни шеми на МСБ може да се сметаат како второ ниво на првиот столб и оттука да подлежат на Директивата 79/7/ЕЕЗ, или како приватно осигурување коешто го уредува Директивата 2004/113/ЕК.

Впрочем, доколку приватно управуваните и државно финансираните задолжителни шеми беа уредени со Директивата 79/7/ЕЕЗ, тогаш немаше да биде дозволена примената на актуарски фактори во врска со полот. На пример, во Словенија се користат табели поврзани со родот во шемите на вториот столб (второто ниво на првиот столб), што не е случај во шемата на задолжителниот прв столб. Во Бугарија, пак, висината на пензијата зависи и од биометриските статистички табели одобрени од страна на потпретседателот на Комисијата за финансиска супервизија (КФС). Општите одлики на овој систем се претставени во следното поглавје.

2. Пензискиот систем во Бугарија

Кодексот за социјално осигурување во Бугарија, којшто стапи во сила на 1 јануари 2000 година, предвидува пензиски систем составен од три столба:

1. Државен пензиски систем: дел од државниот систем за социјално осигурување. Во него, државата управува и ги гарантира пензиските сметки (познат и како прв столб). Тоа е вид на тековно финансирање со утврдени придонеси.
2. Дополнителен задолжителен пензиски систем: како дел од Дополнителниот систем за социјално осигурување, овој столб предвидува управување на т.н. Универзален задолжителен пензиски фонд и Професионален задолжителен пензиски фонд единствено од страна на овластени приватни компании (познат

и како втор столб).

3. Дополнителен доброволен пензиски систем: вториот составен дел на Дополнителниот систем за социјално осигурување, којшто предвидува управување на доброволните пензиски фондови единствено од страна на овластени приватни компании (познат и како трет столб). Претставува незадолжителна опција за дополнително пензиско осигурување, што зависи само од личниот избор на осигурениците.

Воведени се два вида на задолжително дополнително пензиско осигурување. Прво, вработените и самовработените родени по 1960 година мора да станат корисници на Универзалниот пензиски фонд (УПФ). Второ, вработените во работните категории I и II (пр. работниците коишто работат во тешки и опасни работни услови, а инаку претставуваат 4% од вработените) покрај на УПФ, мора да бидат корисници и на Професионалниот пензиски фонд (ППФ), независно од возраста. И УПФ и ППФ се независни правни лица управувани од страна на приватни компании за пензиско осигурување (КПО), а регулирани од Комисијата за финансиска супервизија (КФС). Придонесите за задолжителните дополнителни пензиски шеми ги собира Националната агенција за приходи; тие преставуваат дел од вкупните придонеси за социјално осигурување и им се префрлаат на соодветните компании за пензиско осигурување.

Вториот столб подлежи на Кодексот за социјално осигурување како дел од задолжителниот систем за социјално осигурување. Падот на берзата негативно се одрази врз приватно управуваните пензиски сметки. Поради финансиската криза, вредноста на дополнителните пензиски фондови опадна и стана зависна од променливите пазарни услови. Според КФС, просечната стапка на поврат во 2008 година изнесуваше -20,15% за УПФ, -23,23% за ППФ и -24,71% за доброволниот пензиски фонд (ДПФ). Во 2009 година, состојбата се подобри, па просечната стапка на поврат, споредена со нето капиталот од сите видови на пензиско осигурување, имаше позитивна вредност. Просечната стапка на поврат во периодот од 2005 до 2009 година беше малку повисока од 3% на годишно ниво.

Финансиската криза различно се одрази на различните пензиски шеми, а последиците различно ги почувствуваа различни генерации. Притоа, најпогодени се работниците кои се блиску до пензионирање, оние со долгогодишно членство во пензиските шеми, а особено оние чие портофолио на инвестиции зависат од поризични средства, како што

се на пример, акциите. Во случајот на задолжителните дополнителни пензиски шеми во Бугарија, бројката на најпогодената група на осигуреници беше ограничена зашто повеќето членови беа помлади од 50 години и оттука, во фазата на акумулирање пензиски заштеди. Сепак, кризата укажа на чувствителноста на нивоата на пензиско осигурување во целосно финансираните шеми со утврдени придонеси во однос на непостојаноста на финансискиот пазар и начинот на којшто последиците мораа да ги сносат работниците.

Сите вработени кои извршуваат работа во прва или втора категорија, односно чии работни услови се сметаат за потешки во споредба со оние во т.н. трета категорија, се задолжително осигурани во ППФ од страна на својот работодавец, со што стекнуваат право на временски ограничена пензија при рано пензионирање. Осигуреното лице има право на оваа пензија сè додека не ги исполни условите за старосна пензија утврдени од страна на Државниот систем за социјално осигурување. Исплатата на овие пензиски приходи требаше да отпочне во 2014 година, но се одложи поради економската криза, загубите на приватните компании за пензиско осигурување и кусиот период на достасување.

Осигурување во УПФ е задолжително за сите осигурани лица (мажи и жени независно од работната категорија) родени по 31 декември 1959 година. Тие се финансираат со придонесите на работодавците и вработените (во периодот од 01.01.2009 до 31.12.2016: 2,8% како надоместок од страна на работодавецот и 2,2% за вработениот или вкупно 5%).¹ Секој вработен има индивидуална сметка каде што се акумулираат нејзините/неговите придонеси. Во случај на недоволно пензиски резерви, компанијата го покрива недостигот со сопствени средства.² Кумулираната сума на средства на индивидуалната сметка на осигуреното лице му го обезбедува правото на доживотна пензија којашто ја дополнува онаа што ја исплаќа Државниот пензиски систем.

3. (Не)применливост на принципот на еднаков третман во рамки на Дополнителниот задолжителен пензиски систем

Првиот дел „Државно социјално осигурување“ на Кодексот за социјално осигурување го поддржува принципот на еднаков третман на осигураните лица така што предвидува дека државното социјално

¹ Кодекс за социјално осигурување [Кодекс за социјално осигурување]. Бр.67 (2003; последно изменет на 03.01.2014), член 157

² Ibid, член 193

осигурување ќе се остварува согласно принципот на недискриминација на осигурените лица и задолжителното почитување и покривање на социјалното осигурување, вклучувајќи го и финансирањето на ресурсите за социјално осигурување.³

Вториот дел од овој Кодекс, којшто се однесува на „Дополнителниот систем за социјално осигурување“, предвидува дека дополнителното задолжително пензиско осигурување ќе се остварува согласно принципот на задолжителни придонеси, но не предвидува еднаков третман на осигурените лица.⁴ Фактот што принципот на еднаков третман не се однесува и на вториот столб, во практика, согласно постојниот закон, доведува до полова дискриминација на сите жени во Бугарија коишто се родени по 31 декември 1959 година.

4. Нееднаквиот третман на мажите и жените во однос на висината на нивните пензии од Универзалниот задолжителен пензиски фонд – повреда на европските стандарди

Според Член 131 од Кодексот за социјално осигурување, износот на пензијата се утврдува „согласно акумулираните придонеси на индивидуалната сметка на осигуреното лице и повратокот на инвестицијата, со одземање на таксите и одбитоците (...), а во зависност од очекуваниот животен век по пензионирањето согласно одобрените биометриски табели“.⁵ Понатаму, овој закон пропишува дека висината на пензијата ќе се определува во зависност од вкупната сума на средства на индивидуалната сметка, добиена со разликата помеѓу уплатените придонеси и враќањето на инвестицијата на истите придонеси од една страна, и даноците и одбитоците од друга страна, предвидени со соодветниот законски член, а во зависност од очекуваниот животен век по пензионирањето согласно прифатените биометриски табели.⁶ Во случај кога пензијата претставува најмногу 20% од социјалната старосна пензија, тогаш исплатата на сумата пензионираното лице ќе се врши паушално или на рати по стекнувањето на правото на пензија.⁷

3 Кодекс за социјално осигурување [Кодекс за социално осигурување]. Бр.67 (2003; последно изменет на 03.01.2014), член 3.

4 Ibid, член 125

5 Ibid, член 131

6 Ibid, член 1317

7 New, SG No. 1/2002

Согласно Член 169 од Кодексот за социјално осигурување, „висината на дополнителната доживотна старосна пензија се определува врз основа на „(1) акумулираните придонеси на индивидуалната сметка; (2) биометриските табели, одобрени од страна на потпретседалот на Комисијата за финансиска супервизија; и (3) утврдената каматна стапка, одобрена од потпретседалот на Комисијата за финансиска супервизија.“⁸ Овој член беше изменет во 2003 година и сега ги пропишува условите за определување на сумата на дополнителната доживотна старосна пензија: „(1) вкупната сума на средства на индивидуалната сметка; (2) биометриските табели, одобрени од заменик-претседалот на Комисијата; (3) утврдената каматна стапка, одобрена од заменик-претседалот на Комисијата.“⁹ Истиот член пропишува дека „износот на професионалната временски ограничена пензија при рано пензионирање се утврдува според “(1) вкупната сума на средства на индивидуалната сметка; (2) периодот на примање на пензијата; и (3) утврдената каматна стапка, одобрена од заменик-претседалот на Комисијата.“¹⁰

Начинот на утврдување на пензиските резерви на компаниите за пензиско осигурување, коишто управуваат со универзалниот пензиски фонд и/или фондот за дополнително доброволно пензиско осигурување е следен:

„(1) Износот на придонесите потребни за одреден пензиски фонд ќе се утврдува со примена на метод на предвидување и ќе биде еднаков на позитивната разлика помеѓу постојната вредност на обврските кон пензионираните луѓе со доживотни пензии и сумата на средства на нивните индивидуални сметки.

(2) Постојната вредност на обврските кон пензионираните луѓе со цел определување на конкретниот пензиски фонд ќе ја пресметува компанијата за пензиско осигурување врз основа на утврдената каматна стапка и биометриските табели (животен век) за соодветната година, и тоа на одделен начин за: 1. Исплата на дополнителната доживотна старосна пензија од универзалниот пензиски фонд; [...] 3. Компаниите за пензиско осигурување ќе применат идентични биометриски табели и табели за каматни стапки [...], одобрени од страна на потпретседателот на Комисијата за финансиска супервизија, надлежен за одделот

8 Кодекс за социјално осигурување [Кодекс за социално осигурување]. Бр.67 (2003; последно изменет на 03.01.2014), член 169

9 Изменет, SG No. 67/2003, член 169
Изменет, SG No. 67/2003, член 169

„Супервизија на социјалното осигурување [...] до 31 декември секоја година.“¹¹

Со Уредбата број 19 од 8 декември 2004 година беше утврдена каматната стапка на 2,8%, којашто потоа беше одобрена со годишната одлука на потпретседалот на КФС. Таа се применува на ист начин и за мажите и за жените. Но истото не може да се каже и во врска со биометриските табели. Дополнителните одредби на оваа Уредба даваат законска дефиниција на биометриските табели според која овие табели се теориски модел претставен во форма на статистичка табела којашто ја отсликува должината на животниот век и смртноста на одредена група на луѓе, а за потребите на пресметувањето на пензиските резерви.¹²

Секако, оваа дефиниција не ги опфаќа родовите критериуми во пресметувањето на животниот век. Сепак, практиката покажува дека биометриските табели, коишто потпретседалот на КФС ги одобрува на годишно ниво, се различни за мажите и жените. Притоа, станува јасно дека единствениот критериум што се применува за определување на животниот век по стекнување на правото на пензија, а со цел примена на член 131 од Кодексот за социјално осигурување, е полот. Всушност, биометриските табели, врз основа на кои се врши пресметувањето на животниот век, предвид земаат само еден актуарски фактор – полот на осигурените лица.

Според член 131 и член 169 од Кодексот за социјално осигурување, пензиите од Дополнителниот задолжителен систем на социјално осигурување за осигурените лица родени по 31 декември 1959 година ќе се определуваат според биометриските табели. Ова доведува до востановување различни шеми за социјално осигурување за мажите и жените. Полот на осигуреното лице се зема предвид во рамки на договорот за осигурување. Со оглед на тоа што животниот век на мажите е пократок од оној на жените, жените ќе примаат помали пензии.

Иако не се чини многу веројатно поради распространетата дискриминација на жените во работните односи, годините вложени во грижата за децата, како и поради постојната разлика во платите на родова основа, со цел да провериме дали е точно погоре спомнатото тврдење за помалите пензии за жените во какви било услови, да претпоставиме дека еден маж и една жена примаат идентичен надомест, плаќаат ист износ на придонеси за идентичен број на години, имаат ист повраток на инвестициите и капитализираат иста сума на пари (претставена

11 Член 6 од Уредба бр. 19 of 8.12.2004

12 Уредба бр.19 of 8.12.2004

во формулата подолу со X). Со цел да ја пресметаме пензијата што ќе ја добиваат оваа жена (Y) и овој маж (Z), акумулираната сума на средства на нивните индивидуални сметки ќе ја поделиме со бројот на години што се очекува да ги доживеат по пензионирањето согласно биометриските табели за смртноста. Бидејќи очекуваниот животен век на жената (A) е поголем од оној на мажот (B), жената ќе прима пониска пензија од мажот. Или математички претставено:

$$X : A = Y$$

$$X : B = Z,$$

$$\text{Каде што } A > B$$

$$\Rightarrow Z > Y$$

Дополнително, не постои одредба или практика којашто им овозможува на корисниците на УПФ да одберат дали вкупната сума на средства на индивидуалната сметка ќе ја добиваат во паушален износ или на месечни рати.

Учеството во дополнителните пензиски шеми на вториот столб не е доброволно, туку задолжително за сите граѓани на Бугарија родени по 31 декември 1959 година. Оттука, тие не се разликуваат суштински од пензиските шеми на првиот столб т.е. Државниот систем на социјално осигурување. Независно од ова, принципот на еднаков третман на мажите и жените се применува во првиот, но не и во вториот столб.

Резултатите од нееднаквиот третман ќе се појават кога првата група на луѓе родени по 31 декември 1959 година ќе ја достигнат возраста за пензионирање во 2020 година, а финансиската положба на пензионираните жени во Бугарија, споредена со онаа на мажите, ќе се влоши уште повеќе.

5. Дејствија преземени од Бугарската фондација за родови истражувања и жени со легитимен интерес

По утврдување на проблемот преку истражување, Бугарската фондација за родови истражувања (БФРИ) презема две паралелни дејствија – едно пред државните судови, а друго пред Европската комисија.

Најпрво, од 2012 година, со цел носење на случаите пред државните судови, БФРИ дава правна поддршка на сите заинтересирани жени родени по 31 декември 1959 година, сите бугарски граѓани и на сите оние со постојано живеалиште или занимање во Бугарија. Сите тие се задолжително опфатени со пензискиот систем којшто предвидува придонеси за дополнителна задолжителна пензија. Овие придонеси се задолжителни и се уплатуваат во задолжителниот УПФ. Тужителите

поднесоа тужба до административните судови во Бугарија, но досега биле одбивани поради недостиг на директен правен интерес. Петицијата против две одлуки на потпретседателот на КФС со кои се одобрени биометриските табели за животниот век на мажите и жените моментално се разгледува од страна на Уставниот административен суд на Република Бугарија (УАС).

Второ, во август 2012 година, БФРИ се пожали до Европската комисија поради родовата дискриминација во полето на социјалната заштита заснована врз различниот третман во вториот столб за задолжително социјално осигурување во Бугарија. Преземањето на овој чекор беше од голема важност затоа што, според БФРИ, во Бугарија се прекршува правото на ЕУ, вклучително и фундаменталните принципи на ЕУ.

Еднаквоста помеѓу мажите и жените е основно начело на ЕУ согласно Договорот за функционирање на Европската унија (ДФЕУ) и судската практика на Европскиот суд на правдата. Член 8 од ДФЕУ предвидува дека „во сите своите активности, Унијата ќе настојува да ја елиминира нееднаквоста и да ја унапреди еднаквоста помеѓу мажите и жените.“ Оттука, Договорот ја наметнува позитивната обврска да се унапредува еднаквоста помеѓу мажите и жените во сите области. Покрај тоа, Повелбата за фундаменталните права на Европската унија ја забранува половата дискриминација и предвидува обезбедување еднаквост помеѓу мажите и жените во сите области.¹³

Европскиот суд на правдата (ЕСП) доследно смета дека за да се почитува принципот на еднаков третман, споредливите ситуации не треба да се третираат различно, а различните ситуации исто, освен доколку таквиот третман не е објективно оправдан.¹⁴ Во овој контекст, треба да се истакне дека споредливоста на ситуациите треба да се процени во однос на предметот и целта на мерката на ЕУ што ја прави конкретната разлика во третманот.¹⁵

Во конкретниот случај, во прашање е задолжителната шема на една од земјите-членки на ЕУ, која дава заштита против ризиците на староста. Иако делумно ја одразува поврзаноста помеѓу надоместокот и работата, Директивата на Советот 79/7/ЕЕЗ од 19 декември 1978 година се чини дека е соодветната применлива мерка, која се однесува на постепеното спроведување на принципот на еднаков третман на мажите и жените

13 Повелбата за фундаменталните права на Европската унија, Членови 21, 23.

14 Случај С-127/07, Арцелор Атлантик и Лорен и други [2008] Извештај на ЕК, стр. I-9895, параграф 23

15 Во таа смисла, види: Арцелор Атлантик и Лорен и други, параграф 26

во однос на прашања поврзани со социјалната заштита.¹⁶

Согласно оваа Директива, „принципот на еднаков третман за прашања поврзани со социјалната заштита треба да биде првенствено спроведен во задолжителните шеми коишто даваат заштита против ризиците што ги носи [...] староста [...],“¹⁷ и да се применува во „задолжителните шеми коишто предвидуваат заштита против [...] ризиците [...] [на] староста [...]“.“¹⁸ Според Член 2, тој „ќе се однесува на работоспособната популација, вклучително и на самовработените лица, работниците и самовработените лица чија активност е прекината поради болест, несреќа или несакана невработеност и лица коишто бараат работа – како и на пензионираниите [...] работниците и самовработените лица.“¹⁹

Релевантен е и Член 4 од оваа Директива, којшто дава насоки за толкувањето на принципот на еднаков третман. Имено, овој член гласи:

„Принципот на еднаков третман значи дека нема да постои половина дискриминација било да е директна или индиректна, особено во врска со брачниот или семејниот статус, а во однос на:

- Обемот на шемите и условите за пристап до нив,
- Обврската за придонеси и пресметувањето на придонесите,
- Пресметувањето на надоместоците, вклучувајќи го нивното покачување во однос на партнерот или за издржуваните лица, како и условите со кои се утврдува времетраењето и задржувањето на правото на надоместоци.“²⁰

Член 5 пропишува дека „земјите-членки ќе ги преземат сите потребни мерки за да осигураат дека се укинати сите закони, регулативи или административни одредби коишто се спротивни на принципот на еднаков третман“²¹, додека Член 6 предвидува дека „во своите правни системи, земјите-членки ќе воведат мерки коишто ќе им овозможат

16 Случај C-147/95, Dimossia Epicheirissi Ilektrismou / Evrenopoulos [1997] Извештај на ЕК стр. I-2057, параграф 20 В

17 Директива на Советот 79/7/ЕЕЗ од 19 декември 1978 година за постепено спроведување на принципот на еднаков третман на мажите и жените во однос на прашања поврзани за социјалната заштита

18 Ibid, член 3

19 Ibid, Член 2

20 Директива на Советот 79/7/ЕЕЗ од 19 декември 1978 година за постепено спроведување на принципот на еднаков третман на мажите и жените во однос на прашања поврзани за социјалната заштита, член 4

21 Ibid, член 5

на сите лица кои сметаат дека се засегнати од непочитувањето на принципот на еднаков третман да ги бранат своите права преку судска постапка, по можност откако се исцрпени сите други правни можности.²²

Оттука, согласно целите на Директивата 79/7/ЕЕЗ, задолжителните шеми врз основа на кои се пресметува сумата што им следува на мажите и жените, а кои обезбедуваат заштита против ризиците на староста, треба да бидат еднакви. Овие одредби треба да се толкуваат согласно принципот на еднаквост помеѓу мажите и жените (претходно спомнатите одредби на ДФЕУ и членовите 21 и 23 од Повелбата за фундаменталните права на Европската унија).

Покрај тоа, Член 14 за забрана на дискриминација од Европската конвенција за човекови права (ЕКЧП), ратификувана од страна на сите земји-членки и составен дел од уставните традиции кај повеќето земји-членки, пропишува дека „уживањето на правата и слободите утврдени со оваа Конвенција ќе се остварува без дискриминација на каква било основа, вклучително и врз основа на полот [...]“.²³ Иако Член 14 важи само во однос на правата и слободите загарантирани со суштинските одредби на Конвенцијата, судската практика на Европскиот суд за човекови права покажува дека е применлив и за пензиските шеми заедно со Член 1 од Протокол бр. 1, со кој се уредува заштитата на сопственоста.

Доколку Комисијата смета дека пензиските шеми ги исполнуваат критериумите утврдени од Судот при толкување на поимот „надомест“, тогаш треба да се примени Членот 119. Исто така, согласно Член 157(1) од ДФЕУ, секоја земја-членка мора да се осигура дека се почитува принципот на иста плата за иста работа меѓу мажите и жените.

Во почетокот на 2014 година, Европската комисија достави одговор до БФРИ дека по проучувањето на бугарското право, утврдено е дека „[...] начинот на кој се применети актуарските фактори во врска со родот навистина може да се сфати како повреда на Директивата 79/7/ЕЕЗ на Советот [...]“.²⁴ Европската комисија ја информираше БФРИ дека стапила во контакт со бугарската влада во врска со ова прашање, како чекор што ѝ претходи на жалбената постапка. Понатамошниот развој на оваа ситуација допрва се очекува, а БФРИ ќе продолжи да се залага за родова еднаквост преку дејствија на двете погоре спомнати нивоа.

22 Ibid, член 6

23 Европска конвенција за човекови права, член 14

Заклучок

Законот често се повикува на принципот на еднаквост и недискриминација, а истовремено дискриминира одредени поединци или група на луѓе врз основа на заштитена лична одлика или статус. Овој труд имаше за цел да претстави еден таков случај.

Иако одредбите на законот јасно упатуваат на примена на принципот на недискриминација на осигурените лица, сепак во рамки на пензискиот систем којшто е државен и задолжителен (познат како прв столб, во овој случај столб на Пензискиот модел на Светската банка), постои дискриминација на жените, иако износот на пензиите за сите осигурени лица се пресметува според истата формула. Додавајќи го животниот век во формулата, чија вредност е утврдена од страна на потпретседателот на КФС, а е инаку повисока за жените, дури и ако на пензиските сметки на мажите и жените се акумулирала подеднаква сума на средства за ист период, жените секогаш ќе примаат помала пензија.

Ова е во потполна спротивност со принципот на еднаквоста, но и со правото на ЕУ и ЕКЧП. Ова веќе го потврди и Европската комисија; на потег се бугарските власти кои треба да ја поправат ситуацијата и да спречат понатамошна дискриминација.

Резиме

Овој труд го претставува случајот на полова дискриминација во рамки на задолжителното социјално осигурување во Бугарија, заснован на споредбата помеѓу пензиите што им следуваат на жените и пензиите што им следуваат на мажите согласно законот. Трудот покажува како принципот на недискриминација на осигурани лица, формално прифатен за потребите на државното и задолжително пензиско осигурување, не се почитува кога се пресметува висината на пензиите, што доведува до дискриминација на жените. Дополнително, покажува како ваквата практика е во спротивност со правото на Европската унија и Европската конвенција за човекови права.

Genoveva TISHEVA

A CASE OF DISCRIMINATION BASED ON SEX IN THE STATUTORY SOCIAL INSURANCE IN BULGARIA

Abstract

This article presents the case of discrimination based on sex in the statutory social insurance in Bulgaria, in relation to the amount of pensions which, under national law women can acquire, when compared to the pension that can be acquired by men. It shows how the formal acclamation of the principle of non-discrimination of insured persons, for the purposes of the section of the pension system which is state and mandatory, is not reflected when it comes to calculating the pension amounts, resulting in discrimination against women. The article also shows how this is in breach of the law of the European Union and of the European Convention on Human Rights.

Библиографија

Case C-127/07, Arcelor Atlantique et Lorraine and Others [2008] ECR
Case C-147/95, Dimossia Epicheirissi Ilektrismou / Evrenopoulos
[1997] ECR

Charter of Fundamental Rights of the European Union

Council Directive 79/7/EEC of 19 December 1978 on the progressive
implementation of the principle of equal treatment for men and women in
matters of social security

European Convention on Human Rights

Ordinance No.19 of 8.12.2004

Renga, Simonetta, Dora Molnar-Hidassy and Genoveva Tisheva. "Direct
and Indirect Gender Discrimination in Old-Age Pensions in 33 European
Countries". European Commission - The European Network of Legal Experts
In the Field of Gender Equality (2013)

Social Security Code [Кодекс за социално осигурување]. No.67 (2003;
last amended 03.01.2014)